

การบูรณาการทุนทางสังคมเชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
ของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Integration of Social Capital Link the Border Trade Routes to Improve the Quality of Life of
the Kaya Ethnic Group, Ban Doi Sang, Mae Hong Son Province.

ชุตินันต์ สะสอง¹ นิพนธ์ คำพา² และ สัญญา สะสอง³

^{1,2} มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Received: August 27, 2019

Revised: November 20, 2019

Accepted: December 4, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านดอยแสง ด้วยการสุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแบบเจาะจงจำนวน 150 คน คือ 1) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มชุมชนชาวกะยา จำนวน 135 คน 2) ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านดอยแสง จำนวน 5 คน 3) ทหาร ฉก.ร.7 จำนวน 5 นาย และ 4) นักวิชาการ จำนวน 5 คน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กะยา บ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) เพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดนบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนกับเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา และ 3) เพื่อสำรวจความต้องการในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นทุนทางสังคม ได้แบ่งทุนทางสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะยาบ้านดอยแสงออกเป็น 4 มิติ คือ 1) มิติทางศาสนา ชาวดอยแสงมีความเชื่อในพระพุทธศาสนา ผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผี และมีประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีอย่างต่อเนื่อง 2) มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านดอยแสงมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงอนุรักษ์ 3) มิติทางวัฒนธรรม ชาวดอยแสงมีการรักษาวิถีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านประเพณีและพิธีกรรมสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่มีบางวัฒนธรรมที่เริ่มเลือนหายไป เช่น การทอผ้ากะเหรี่ยง ซึ่งภาครัฐควรเข้ามาช่วยฟื้นฟู เพื่อให้ชุมชนรักและหวงแหนในวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่า และ 4) มิติทางการศึกษา ชาวดอยแสงเรียนจบถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่นิยมเรียนต่อ ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมด้านการศึกษาต่อ ประเด็นการจัดการแผนที่เส้นทางการค้าชายแดน ได้จัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดนบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนไปยังเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา ประเด็นความต้องการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวกะยาบ้านดอยแสงมี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษา ภาครัฐควรส่งเสริมด้านการศึกษาต่อ ด้านภาษา และด้านอื่นๆ 2) ด้านการส่งเสริมอาชีพ ควรจัดอบรมด้านเกษตรกรรม ด้านการทอผ้ากะเหรี่ยง และด้านอื่นๆ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดทักษะ และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 3) ด้านสุขอนามัย ภาครัฐควรให้ความรู้ด้านสุขอนามัย ให้มีการรักษาความสะอาดชุมชน การนำมูลกระบือทำเป็นปุ๋ยและแปรเปลี่ยนเป็นพลังงานต่างๆ และ 4) ด้านการท่องเที่ยว ภาครัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนผ่านเส้นทางการค้าชายแดน ทั้งด้านนิเวศน์ ด้านการอนุรักษ์ ด้านศาสนาและวัฒนธรรม และด้านชาติพันธุ์เชื่อมโยงแม่ฮ่องสอนสู่เมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา ภายใต้โมเดล G-RHCPMET (หมู่บ้านสีเขียว) ทั้ง 8 ด้าน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์กะยา, การบูรณาการ, ทุนทางสังคม, การค้าชายแดน, คุณภาพชีวิต

Abstract

This research is participatory action research with community have population of the Kaya ethnic group Ban Doi Sang and have sampling of specific stakeholders for 150 people, 1) community leaders folk philosopher and community representative 135 people 2) teacher of border patrol police school 5 people 3) soldier of special unit 5 people and 4) academician 5 people. This research is aimed to 1) to analyze the social capital of the Kaya ethnic group Ban Doi Sang, Mae Hong Son province 2) to prepare a map of the border trade route of Ban Doi Sang, Mae Hong Son province

connects the tourism community with the city of Loi Kro, the state of Kaya, Myanmar and 3) to explore the needs for development and improve the quality of life of the Kaya ethnic group, Ban Doi Sang, Mae Hong Son province. The research found that social capital issues has divided the social capital of the Kaya ethnic group, Ban Doi Sang into 4 dimensions 1) religious dimensions Doi Sang people have faith in Buddhism combined with traditional beliefs in Ghost and has a tradition of rituals based on Buddhist beliefs and Ghost beliefs for a long times 2) natural resources and environment dimension Ban Doi Sang have plenteous natural resources and beautiful environment, suitable for ecotourism and ecotourism management 3) cultural dimension Doi Sang people have preserved the culture and ethnic identity through traditions and rituals for a long times but some cultures began to disappear such as weaving Karen cloth which the government must come to help restore for the community being to love and cherish in the tribal dress culture and 4) educational dimensions Doi Sang people study to finish grade 6 and do not like to study so the government sector must continue to promote education. Issues of map border trade routes have prepared a map of the border trade route of Ban Doi Sang, Mae Hong Son province link the tourism community to the city of Loi Kro, Kaya state, Myanmar. Issues of the need to develop and enhance the quality of life of the Kaya people. Ban Doi Sang has 4 aspects 1) education the government sector must promote education in language and other 2) career promotion must arrange agricultural training in the field of Karen weaving cloth and other 3) hygiene the government sector must provide hygiene knowledge to providing cleanliness in the community and using buffalo dung to make fertilizer and transform into various energy and 4) tourism the government sector have to promote community tourism through border trade routes on Ecology, Conservation, Religion and Culture, and Ethnicities link Mae Hong Son province to Loi Kro, Kaya state, Myanmar under the G-RHCPCMET model (green village) in 8 aspects.

Keywords: *Kaya ethnic, Integration, Social capital, Border trade, Quality of life.*

บทนำ

กะยา (กะเหรี่ยงแดง) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจากประเทศเมียนมาที่ตั้งรกรากถิ่นฐานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทย สำหรับชาวกะยาบ้านดอยแสง ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินบนผืนแผ่นดินไทยมานานแล้ว โดยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและผีอื่น ๆ มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน หาเก็บของป่าเลี้ยงชีพตามฤดูกาล อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ในลักษณะเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกัน และตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตะเข็บชายแดนติดกับเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมาชาวกะยามีการเดินทางไปมาหาสู่กับชาวกะยาฝั่งเมืองลอยก่อ รัฐกะยาอยู่เป็นประจำ ในลักษณะพี่น้องเครือญาติ มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าอุปโภค บริโภค และของป่าอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการเดินทางเป็นเส้นทางธรรมชาติ ที่ได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมาให้เป็นจุดข้ามแดนชั่วคราวเป็นบางครั้ง ซึ่งเส้นทางระหว่างไทยกับเมียนมาผ่านเส้นทางธรรมชาติบ้านดอยแสงนี้ ถือว่ามีระยะทางใกล้กันกับเมืองลอยก่อ รัฐกะยามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจุดผ่อนปรนบ้านห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน (คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (คพท.), 2561, หน้า 3-4)

ทุนทางสังคม เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง จะเห็นได้ว่า ทุนทางสังคมเป็นพลังขับเคลื่อนให้ชุมชนชาวกะยาที่มีความเจริญก้าวหน้าและสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ เป็นรากฐานในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวกะยาให้พึ่งพาตนเองได้ผ่านการจัดการชุมชนให้กลายเป็นศูนย์กลางในการจัดการการค้าชายแดนเชื่อมโยงสู่ท้องที่ชุมชนโดยอาศัยทุนทางสังคมที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว ทั้งนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการร่วมขับเคลื่อน โดยให้ชุมชนเข้ามาเป็นแกนกลางในการบริหารจัดการด้วยตนเอง ทั้งในการดูแล รักษา สืบสาน

และถ่ายทอดทุนทางสังคม และการจัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดน เพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่บ้านดอยแสงให้กลายเป็นศูนย์รวมด้านการค้าชายแดนระหว่างไทยกับเมียนมาและเชื่อมโยงสู่ตลาดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศต่อไป หากมีการขับเคลื่อนทุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ อย่างจริงจัง มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมบ้านดอยแสงเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่เมืองลอยก่อ รัฐกะยา ให้เป็นจุดผ่อนปรนชั่วคราวหรือด่านชายแดนถาวรระหว่างไทยกับเมียนมา จะสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ เกิดการค้า การลงทุนขนาดใหญ่ และยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวกะยาให้ดีขึ้นได้ รวมถึงการท่องเที่ยวชุมชนที่สามารถบูรณาการเพื่อสร้างความเจริญให้กับจังหวัดแม่ฮ่องสอนและประเทศไทยได้ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่องการบูรณาการทุนทางสังคมเชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานด้านการค้าชายแดนบริเวณบ้านดอยแสงเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนกับเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา โดยการวิเคราะห์ทุนทางสังคม เส้นทางการค้าชายแดน และการบูรณาการสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง ซึ่งจะนำผลการวิจัยเสนอในเวทีวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กะยา บ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดนบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนบริเวณพรมแดนเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา
3. เพื่อสำรวจความต้องการในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขต 4 ด้าน ดังนี้

a. ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวคิดวิถีชีวิต 2) แนวคิดวัฒนธรรมพื้นบ้าน 3) แนวคิดเรื่องทุนทางสังคม 4) แนวคิดการมีส่วนร่วม 5) แนวคิดคุณภาพชีวิต 6) แนวคิดชาติพันธุ์กะยา (กะเหรี่ยงแดง) และ 7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องสอดคล้องกัน และนำไปสู่การวิเคราะห์ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กะยา เพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดนบ้านดอยแสง และเพื่อสำรวจความต้องการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

b. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บ้านดอยแสง ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และพื้นที่โดยรอบบริเวณพรมแดนเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา

c. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยนี้ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัยทั้งสิ้น 1 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ถึง วันที่ 30 เดือนกันยายน พ.ศ. 2561

d. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) ประชากรชาวกะยาบ้านดอยแสง จำนวน 284 คน โดยการสุ่มตัวตัวอย่างแบบเจาะจงกลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และตัวแทนกลุ่มชุมชนชาวกะยา จำนวน 135 คน (คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (คพท.), 2561) 2) ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) บ้านดอยแสง จำนวน 5 คน 3) ทหาร ฉก.ร.7 จำนวน 5 นาย และ 4) นักวิชาการ จำนวน 5 คน

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

e. วิถีชีวิต

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยในอดีต มีความสวยงามและทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง องค์ความรู้และภูมิปัญญาไทยที่สั่งสมมาในอดีต การแก้ปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณีหรือตามแนวทางทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การทดลองการลองผิดลองถูก เพื่อสั่งสมเป็นประสบการณ์ เกิดเป็นทักษะและภูมิปัญญาไทยที่มีคุณค่า วิถีชีวิต ความเป็นอยู่การรู้จักปั้นดิน รู้จักการสานวัสดุเป็นเครื่องใช้ไม้สอยเป็นงานศิลปกรรม เป็นงานช่างล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่า มีความงดงามเป็นอย่างยิ่งรูปร่าง ทรวดทรง ผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมเครื่องใช้ไม้สอยของไทยในอดีต ที่มีรูปร่างรูปทรงที่โดดเด่น ประกอบสร้างด้วยมือ แก้ปัญหาการใช้วัสดุธรรมชาติให้สอดคล้องอย่างแยบยลกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในอดีต คุณค่า ความหมายและเรื่องราวที่บันทึกไว้ ผ่านร่องรอยของกาลเวลาล่วงเลยมาถึงปัจจุบัน (จรัสพิมพ์ วั่งเย็น, 2554 : 22)

f. วัฒนธรรมพื้นบ้าน

วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งในการพัฒนาคน พัฒนาชาติ เป็นสื่อสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม วัฒนธรรมมุ่งพัฒนาจิตใจอันเป็นแกนแท้ของการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่จะนำความสงบสุขมาสู่สังคมได้อย่างแท้จริง วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมด้วยการคุ้มครองคน คุ้มครองสังคม สร้างเอกลักษณ์ให้สังคม กำหนดบรรทัดฐานของสังคมมนุษย์ ปลูกฝังสร้างสรรค่านิยมขัดเกลาสังคมและหล่อหลอมบุคลิกภาพ (นพดล อินทร์จันทร์ และคณะ, 2555, หน้า 6) เพื่อให้วัฒนธรรมสามารถคงอยู่ต่อไปจึงต้องมีการอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุน โดยมีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อสามารถเข้าใจในวัฒนธรรมได้อย่างถ่องแท้เป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นหนทางนำไปสู่การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมได้ ทั้งในด้านแบบแผน และเนื้อหาของวัฒนธรรม

g. ทูทางสังคม

ทูทางสังคม เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจเชื่อใจสายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านมีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทูทางสังคม ดังนี้ 1) คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา 2) สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน/สังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เป็นต้น 3) วัฒนธรรม คือสิ่งที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยมความเป็นไทย แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ 4) องค์ความรู้ อันประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีก รุ่นหนึ่งจากอดีตถึงปัจจุบัน และสร้างสมดุลให้เกิดความสอดคล้องกับความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ ที่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 2) สำหรับทูทางสังคมที่คณะผู้วิจัยจะทำการศึกษาในชุมชนกะยาบ้านดอยแสง แบ่งออกเป็น 4 มิติ ดังนี้ 1) มิติทางศาสนา คือการนับถือศาสนา ความศรัทธาเชื่อมั่นต่อศาสนาซึ่งถือเป็นรากฐานความมั่นคงของชุมชนส่วนรวมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 2) มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งอาหาร และแหล่งดำรงชีวิตในด้านต่าง ๆ 3) มิติทางวัฒนธรรม คือ การมีวิถีชีวิตและกระบวนการสังคมที่ประกอบด้วยประเพณีและพิธีกรรมที่ดีงาม ถ้ายทอด สืบสานผ่านรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่อง และ 4) มิติทางการศึกษา คือ การได้รับการศึกษาทุกระดับเป็นอย่างดีจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับทูทางสังคมที่มีองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านข้างต้น

h. การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกิดจากแรงจูงใจภายในของตนเองที่เกิดความกระตือรือร้นอยากมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา ตลอดจนการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน จึงทำให้เกิดพลังที่จะทำให้ชุมชน ความเข้มแข็ง ในการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม ของตนเอง (นฤมล ฤกษ์วงศ์ และ อนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์, 2557, หน้า 2213) โดยองค์ประกอบสำคัญของการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย ระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน การวางบทบาทหน้าที่และความพร้อมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การกำหนดบทบาทชุมชนในการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อเป็นการเสริมสร้างและปลูกฝังให้คนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจสภาวะการณ์ปัญหา เพื่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายทางวัฒนธรรม (นันทิดา จันทรางศุ, 2560, หน้า 69)

i. คุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต คือ การดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นคุณภาพชีวิตจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคลในสังคม ทั้งนี้คุณภาพชีวิตไม่ได้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ของแต่ละบุคคลแต่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ทางความจำเป็น ความต้องการ และความปรารถนาของคนในแต่ละท้องถิ่นและสังคม (Andrew and Crandall, 1975; Harwood, 1976; Cummins, 1998) คุณภาพชีวิตจึงมีบทบาทสำคัญในแง่ความผาสุกของมนุษย์ ซึ่งคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับสวัสดิการมนุษย์และความสุข (Oliver et al, 1996; The Pursuit of Happiness, 2009) สำหรับคุณภาพชีวิตของชาวกะยาบ้านดอยแสง คณะผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็นคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษา คือ สภาพการเรียนหนังสือและการศึกษาต่อของกลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้รู้หนังสือ ตลอดจนการสนับสนุนด้านการศึกษาของหน่วยงานภาครัฐ 2) ด้านการส่งเสริมอาชีพ คือ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น ทอผ้า เกษตรกรรม เป็นต้น จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน 3) ด้านสุขอนามัย คือการดูแลสุขภาพของครอบครัวรวมของประชากร สุขอนามัยด้านต่าง ๆ เป็นต้น และ 4) ด้านการท่องเที่ยว คือสภาพแวดล้อมชุมชนที่สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวัฒนธรรม ด้านนิเวศน์ เป็นต้น และทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ

j. ชชาติพันธุ์กะยา (กะเหรี่ยงแดง)

กะเหรี่ยงที่พบในประเทศไทยแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะภาษาและความเป็นอยู่ได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กะเหรี่ยงสะกอ (Sgaw Karen) (2) กะเหรี่ยงโป (Pwo Karen) คนไทยในภาคเหนือเรียกกะเหรี่ยงโปว่า “พล้อ” หรือ “โพล่ง” บ้างเรียกว่า “ยางเด้าแต่ บ้างบ้าน” (3) กะเหรี่ยงตองสุ/ตองอู (Taungthu Karen) หรือ ปาโอ/พะโอ (Pa-O) พม่าและไทใหญ่เรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ตองสู” หมายถึง “ชาวเขา” ผู้หญิงกะเหรี่ยงใส่ชุดสีดำ จึงมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า “Black Karen” หรือ “กะเหรี่ยงดำ” และ (4) กะเหรี่ยงกะยา (Kaya Karen) หรือ แบร (Bre) หรือ บเว (Bwe) คนไทยภาคเหนือและไทใหญ่เรียกกะเหรี่ยงกะยาว่า “ยางแดง” ตามการแต่งกายของหญิงที่แต่งงานแล้วซึ่งนิยมใส่เสื้อและนุ่งซิ่นที่ทอแซมด้วยสีแดง (พจนานุกรมศัพท์ และคณะ, 2555, หน้า 8-9)

กะเหรี่ยงแดงเรียกตนเองว่า “กะยา” มีตำนานเล่าว่า บริเวณเมืองง่วนตองปี (อยู่ด้านใต้เมืองลอยก่อ รัฐกะยา) เป็นถิ่นที่อยู่ของนางนกกหรือกินรี ซึ่งมีท่อนบนเป็นสตรีสาวรูปร่างงาม ลำตัวและเท้าเป็นนก มีปีกมีหาง มีชายหนุ่มต้นตระกูลชาวกะยาไปพบเข้าเกิดความรักใคร่จึงร่วมคู่เป็นสามีภรรยา มีบุตรหลานเป็นกะเหรี่ยงแดงสืบมาจนทุกวันนี้ ชาวกะเหรี่ยงแดงถือว่าตนเป็นลูกหลานกินรี จึงมักเดินทางไปไหว้บรรพบุรุษของตนเสมอ และเวลาตายจะหันศีรษะศพไปทางทิศเมืองง่วนตองปีเสมอ นอกจากนี้ ชชาติพันธุ์กะยายังจัดเป็นนักรบที่เก่งกล้า สมัยที่จะละเฝอเป็นผู้ปกครองแคว้นกะยา เคยรบกับเจ้าอุปราชหน้าแห่งนครเชียงใหม่ เมื่อไม่สามารถชนะกันได้อย่างเด็ดขาด จึงทำสัตย์ปฏิญาณสงบศึกโดยฆ่ากระบือเผือก 1 ตัว ใช้โลหิตกระบือเผือกผสมสุราเป็นน้ำสาบใส่ในเขากระบือผลัดกันดื่ม โดยมีคำสัตย์ปฏิญาณเป็นสนธิสัญญาไมตรีต่อกัน (ไม่บันทึกเป็นตัวอักษร) และรักษาอย่างมั่นคงตราบเท่าทุกวันนี้ว่า “ตราบใดแม่น้ำคง (สาละวิน) บ่อแห่งหาย เขาควายบ่อชื่อ (ตรง) ถ้าหลวงยังบ่ยุบ เมืองนครเชียงใหม่กับเมืองยากแดงจะต้องเป็นไมตรี ไม่รุกรานกันตราบนัน” (พจนานุกรมศัพท์ และคณะ, 2555, หน้า 7)

k. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชุตินันต์ สะสอง บุญทวรรณ วิงวอน และสัญญา สะสอง (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์ทุนชุมชนและความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวภายในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญา กิจกรรมพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น การแต่งกาย ภาษาและที่อยู่อาศัยที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่น และกลุ่มชาติพันธุ์มีความต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในลักษณะพหุวัฒนธรรม 2) ผลการสำรวจและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์พบว่า ในการสำรวจข้อมูลด้านเส้นทางท่องเที่ยว ระยะทางของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมของคนในพื้นที่ และความปลอดภัยในการเดินทาง ได้มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนเข้ามาร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม ปลอดภัยและพร้อมเปิดเส้นทางท่องเที่ยวแห่งใหม่ขึ้นหลายแห่ง โดยกลุ่มชาติพันธุ์มีความกระตือรือร้น ตื่นตัวและให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ 3) การทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่าเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งออกเป็น 2 สาย ได้แก่ สายเหนือและสายใต้ ซึ่งทั้ง 2 เส้นทางต่างมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งด้านวิถีชีวิต อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ศัชพล จันเพชร และ พิทักษ์ศิริวงศ์. (2560, หน้า 11) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว ประกอบด้วย 1) เมื่อใดที่เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการ 2) เมื่อใดที่ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ 3) เมื่อใดที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นประโยชน์ต่าง ๆ ร่วมกัน จะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนา สิ่งต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพภายในชุมชน 4) เมื่อใดชุมชนเกิดองค์ความรู้และเห็นคุณค่าของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะนำไปสู่ความหวงแหนในสิ่งเหล่านั้น และ 5) เมื่อใดที่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการจัดการทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวและสนใจในประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้น

สัญญา สะสอง และชุตินันต์ สะสอง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนด้วยมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ละโว้ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ผลการวิจัยพบว่า ชาติพันธุ์ละโว้ มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ท่องเที่ยวได้ทั้ง 3 ฤดู มีวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งด้าน 1) ความเชื่อ ชุมชนมีความเชื่อเรื่องผี มีการตั้งหอผี หรือ “เญ่ยะยู” ทุกชุมชน และมีความเชื่อทางศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ 2) ประเพณี พิธีกรรม มีพิธีเลี้ยงผี โดยผู้ทำพิธี เรียกว่า “สะมัง” จะเชิญผีมากินเครื่องเซ่นไหว้ มีประเพณีแต่งงานที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ คือการฉุดหญิงสาวจากบิดามารดาแล้วค่อยมาขอขมาในภายหลัง 3) การแต่งกาย ผู้ชายสวมชุดสีขาว ไม่ประดับตกแต่งเครื่องประดับ ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อสีขาว นุ่งผ้าซิ่น และประดับตกแต่งด้วยสร้อยคอลูกปัดหลากสีและสร้อยข้อมือ 4) ภาษา มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เป็นภาษาในตระกูลปะหล่อง และมีความเจริญทางภาษาสืบทอดผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ 5) ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความโดดเด่น เช่น เครื่องเงินบ้านละออบ ผ้าฝ้ายทอมือบ้านดง กาแฟบ้านดง สร้อยลูกปัดหลากสีบ้านป่าแป๋ เป็นต้น ชุมชนมีแผนปฏิบัติการในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยง 3 ชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้การขับเคลื่อนชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยคณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการศึกษาภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และผู้ร่วมเสวนากลุ่มย่อย รวมถึงร่วมกันสำรวจและจัดทำแผนที่การจัดการการค้าชายแดน

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มย่อยประชากรที่ได้จากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ 1) ผู้นำชุมชน ปรารักษ์ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มชุมชนชาวกะยา จำนวน 135 คน จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 284 คน (คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (คพท.), 2561) 2) ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) บ้านดอยแสง จำนวน 5 คน 3) ทหาร ฉ.ร.7 จำนวน 5 นาย และ 4) นักวิชาการ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 150 คน

3. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วารสาร นิตยสาร รายงานการวิจัย รายงานประจำปีเพื่อใช้ประกอบการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การเสวนากลุ่มย่อย และการสำรวจเส้นทางการการค้าจุดผ่อนปรนชั่วคราวบ้านดอยแสง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคง ด้านวัฒนธรรม และด้านพัฒนาอาชีพ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือและมีความเชื่อมั่นของค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์โดยรวมมีค่า 0.86 (Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K.,1976)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ การเสวนากลุ่มย่อย และแนวคิดทฤษฎีข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง รวบรวม เรียบเรียง วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิดและสรุปเป็นความเรียง และจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางการค้าชายแดน เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กะยา บ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า บ้านดอยแสง หมู่ที่ 13 ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับ บ้านไม้สะเป หมู่ที่ 9 ตำบลปางหมู ทิศใต้ ติดกับ ศูนย์พักพิงชั่วคราว ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านในสอย หมู่ที่ 4 ตำบลปางหมู และทิศตะวันตก ติดกับรัฐกะยา สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ซึ่งชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะยา ตั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขาสูง มีอากาศเย็นสบายเกือบตลอดทั้งปี เลี้ยงชีพด้วยเกษตรกรรม อาศัยอยู่รวมกันในลักษณะเครือญาติ มีความผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างชาวกะยาบ้านดอยแสงกับชาวกะยาฝั่งเมืองล่อยก่อเป็นประจำ และซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ ในประเด็นทุนทางสังคม คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ออกเป็น 4 มิติ คือ มิติทางศาสนา มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิติทางวัฒนธรรม และมิติทางการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 บริบทหมู่บ้านดอยแสง

1. มิติทางศาสนา

หมู่บ้านดอยแสงมีประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม คือ ความเชื่อเรื่องผี ถึงจะนับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังคงรักษารากฐานความเชื่อเรื่องผีเอาไว้ เป็นการสืบทอดแนวคิดความเชื่อที่เป็นรากเหง้าดั้งเดิมของกลุ่มชนไม่ให้อสูญหาย กลายเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสงตลอดจนมีประเพณีพิธีกรรมทางด้านพระพุทธศาสนาและด้านความเชื่อเรื่องผีสืบทอดต่อกันมาอย่างไม่ขาดสายสำหรับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านดอยแสงมีสำนักสงฆ์แสงธรรม เป็นวัดประจำหมู่บ้าน โดยมีพระอภิชาติปริสุทโธ เป็นเจ้าอาวาส และได้รับการอุปถัมภ์จากวัดสวนธรรมภูสมะ (สะพานชุตองเป้) ตำบลปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยพระปลัดจิตตพัฒน์ อคคปญโญ และคณะศิษย์ เช่น นายณเดชน์ คูกีนียะ ดารานักแสดง เป็นต้น ที่ช่วยกันบำรุงดูแลสำนักสงฆ์แสงธรรมให้เป็นสถานที่อบรมบ่มเพาะชาวบ้านให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี และความสงบสันติ ซึ่งสำนักสงฆ์แสงธรรมมีความสัปปายะ สงบ เรียบง่าย เหมาะสมในการเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับชาวพุทธโดยทั่วไป สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาโดยเชื่อมโยงสู่วัดและพุทธศาสนสถานแห่งอื่น ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เป็นอย่างดี

2. มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านดอยแสง ตั้งอยู่บนสันเขา มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แหล่งน้ำ ภูเขาสูง และมีน้ำตกธรรมชาติ ซึ่งชุมชนมักจะนำทรัพยากรจากธรรมชาติมาใช้ในการอุปโภคและบริโภค แต่ก็ช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นเป็นอย่างดี ไม่ใช่เกินความจำเป็นแต่อย่างใด สำหรับน้ำตก ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งพักผ่อนภายในชุมชน ซึ่งเหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สำหรับโครงสร้างของชุมชน เป็นชุมชนขนาดเล็ก อาศัยอยู่ด้วยกันลักษณะเครือญาติ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีเอกลักษณ์ที่แปลกตา ทำด้วยวัสดุธรรมชาติ เหมาะแก่การศึกษาเรียนรู้และการสัมผัสความเป็นชาติพันธุ์กะยาอย่างยิ่ง ในอนาคตหากมีการเปิดจุดผ่อนปรน ผู้คนในชุมชนพร้อมที่จะเปิดเป็นที่พักขนาดเล็กหรือทำเป็นโฮมสเตย์ ซึ่งจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติของหมู่บ้านดอยแสงได้

3. มิติทางวัฒนธรรม

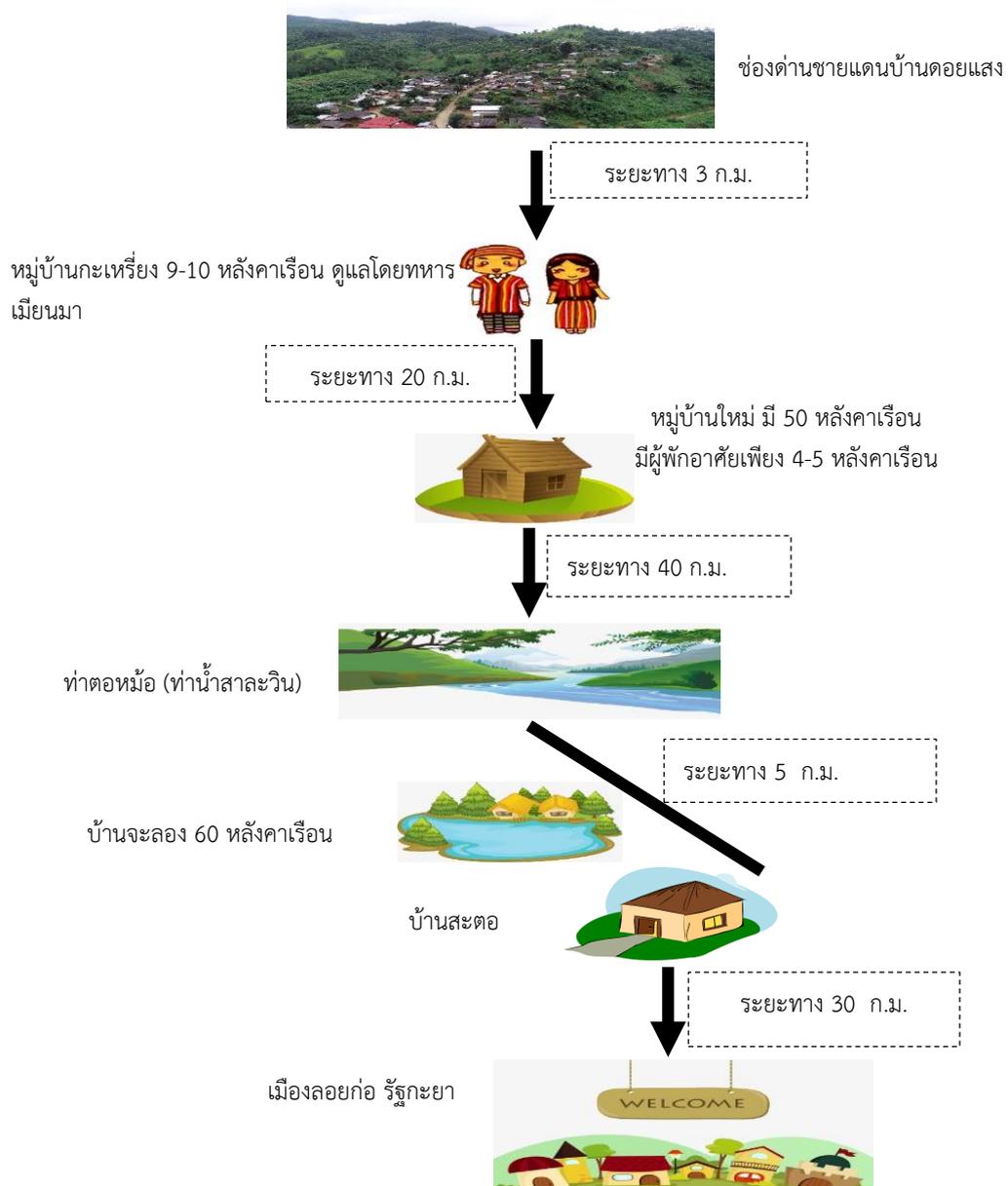
หมู่บ้านดอยแสง มีประชากรเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะยา (กะเหรี่ยงแดง) มีวิถีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีอัตลักษณ์โดดเด่นเฉพาะกลุ่ม แต่ในปัจจุบัน วัฒนธรรมที่ผูกพันกับวิถีชีวิตบางอย่างเริ่มจะเลือนหายไป สาเหตุมาจากการที่วัยรุ่นย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยออกนอกหมู่บ้าน เช่น วัฒนธรรมการทอผ้ากะยา เป็นต้น โดยคนในชุมชนเริ่มหยุดทอผ้าใช้เองสวมใส่เสื้อผ้าแบบชาวเมืองทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีคนเฒ่าคนแก่ที่ยังคงใส่เสื้อผ้าแบบกะยาอยู่บ้าง หากมีเทศกาลประเพณีของชนเผ่า หลายครอบครัวจะใช้วิธีการเช่าชุดกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองจากที่อื่นมาใส่ร่วมงาน ถือเป็นเรื่องน่าเป็นห่วง จึงควรส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านหันมาฟื้นฟูวัฒนธรรมผ้าโดยการผลิตใช้เอง ช่วยกันรักษาวัฒนธรรมผ้าให้ยั่งยืนต่อไป จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของกลุ่มตน สำหรับวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิม ชาวกะยายังคงรักษาไว้อย่างเหนียวแน่นผ่านประเพณีพิธีกรรมประจำเผ่า ถือเป็นการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กะยาให้คงอยู่สืบไป

4. มิติทางการศึกษา

ประชาชนในหมู่บ้านดอยแสงมีโอกาสได้เรียนหนังสือจากโรงเรียน ดชด. ซึ่งสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีประชากรจำนวนมากที่ไม่เรียนต่อ เพราะถือว่าไม่เกิดประโยชน์อะไร เสียเวลาทำมาหากิน พ่อแม่ผู้ปกครองจึงให้ลูกๆ มาช่วยงานด้านเกษตรกรรม ทำให้สูญเสียโอกาสทางการศึกษา ดังนั้นการใช้กระบวนการเรียนรู้นอกระบบ หรือกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นทางเลือกที่ดีอีกทางหนึ่ง รวมถึงการพัฒนาทักษะการสื่อสารให้อ่านและฟังภาษาไทยกลางได้ นอกจากนี้การพัฒนาห้องสมุดชุมชนก็จะช่วยพัฒนาด้านการศึกษาให้แก่ชาวบ้านได้ สิ่งที่สำคัญคือภาครัฐควรเข้าไปอบรมให้ความรู้ด้านวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนเกิดทักษะและมีเทคนิควิธีการเพื่อช่วยในด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพต่อไป

ผลการจัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดนบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนกับเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา พบว่า เส้นทางคมนาคมจากช่องทางชายแดนบ้านดอยแสงไปยังเมืองลอยก่อ รัฐกะยา เป็นเส้นทางที่ใกล้ที่สุดถ้าเปรียบเทียบกับจุดผ่อนปรนอื่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะจุดผ่อนปรนบ้านห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม ซึ่งขณะนี้การปรับปรุงและสร้างถนนในพื้นที่ของรัฐกะยามีการพัฒนามากขึ้น เส้นทางสัญจรเขตชายแดนบ้านดอยแสงไปเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ใช้ระยะทางประมาณ 98 กิโลเมตรเท่านั้น (สรุขยพิศไทว, 2561, สัมภาษณ์)

ปัจจุบันเส้นทางไปบ้านดอยแสงอยู่ในพื้นที่ของกรมทางหลวงชนบท และเส้นทางช่องทางจุดผ่อนปรนชั่วคราวบ้านดอยแสงเป็นพื้นที่เขตดูแลของอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-ผาเสื่อ สำหรับระยะทางการคมนาคมช่องทางจุดผ่อนปรนชั่วคราวบ้านดอยแสงไปเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ซึ่งตลอดเส้นทางคมนาคม ซึ่งอยู่ในเขตป่าอุทยานแห่งชาติ มีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ มีจุดชมวิวยที่สวยงาม มีหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ตลอดเส้นทาง สามารถทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี และเชื่อมโยงการค้า การลงทุน เข้าสู่เขตเมืองลอยก่อ รัฐกะยา หากประเทศไทยพัฒนาเส้นทางการค้าชายแดนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอนเข้าสู่เมืองลอยก่อ รัฐกะยาได้ จะทำให้ขนส่งสินค้าและบริการมีระยะทางไกลมากขึ้นกว่าด่านห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม ทำให้ลดต้นทุนด้านต่าง ๆ ได้มากขึ้น รวมถึงเกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างพี่น้องชาวไทยกับชาวเมียนมาเพิ่มขึ้น ตลอดจนเกิดการลงทุนขนาดใหญ่ในอนาคต คณะผู้วิจัยจึงจัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนบริเวณบ้านดอยแสง ระยะทางประมาณ 98 กิโลเมตรเข้าไปเขตเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนที่เส้นทางการค้าชายแดนบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน - เมืองลอยก่อ รัฐกะยา (ที่มา : คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (คพท.), 2561, หน้า 3)

ผลการสำรวจความต้องการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ข้อมูลพื้นฐาน ประชากรชาวกะยาบ้านดอยแสงมีจำนวน 284 คน แยกเป็นชายจำนวน 132 คน หญิงจำนวน 152 คน นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงกลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนชุมชน จำนวน 135 คนเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและเสวนากลุ่มย่อย ในประเด็นความต้องการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านสุขอนามัย และด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ด้านการศึกษา

ประชาชนต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้าไปสอนภาษาไทย เนื่องจากประชากรกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่พูดและฟังภาษาไทยไม่ได้ ใช้แต่ภาษาถิ่น (กะยา หรือ กะเหรี่ยงแดง) การสื่อสารกับบุคคลภายนอกจึงมีความยากลำบาก ต้องอาศัยล่ามหรืออาศัยลูกหลานคนรุ่นใหม่ช่วยแปลภาษาและเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารให้ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพลูกหลานด้านการศึกษาเล่าเรียนให้สูงขึ้น เพื่อรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสถานการณ์โลกในปัจจุบัน การอบรมทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความสามารถในหลากหลายด้าน

2. ด้านการส่งเสริมอาชีพ

ประชาชนบ้านดอยแสงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยแบ่งเป็นช่วงฤดูทำการเกษตร 2 ฤดู ดังนี้ ฤดูฝนปลูกข้าว งาม พริกกะเหรี่ยง และมะเขือ และฤดูหนาว ปลูกพืชสวนครัวไว้ทานภายในครอบครัว สำหรับฤดูร้อนชาวบ้านไม่สามารถปลูกพืชทุกชนิดได้เพราะไม่มีแหล่งน้ำ ซึ่งในปี 2562 กรมชลประทานจะสร้างประปาภูเขาเพื่อใช้ในการบริโภคและอุปโภค ให้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ อีกอาชีพหนึ่งคือ การเลี้ยงกระบือ ซึ่งประชากรในหมู่บ้านเลี้ยงกระบือประมาณ 100 กว่าตัว เพื่อเป็นสินทรัพย์และขายถ้าหากมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงิน เช่น ค่าเล่าเรียนบุตร ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ดังนั้น ประชาชนบ้านดอยแสงจึงต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยฟื้นฟูเรื่องการทอดผ้ากะเหรี่ยง เพื่อส่งเสริมให้เกิดอาชีพแก่คนในหมู่บ้าน รวมไปถึงมีการส่งเสริมให้ทำอาชีพอื่นๆ ที่สามารถทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับประเทศเพื่อนบ้านได้

3. ด้านสุขอนามัย

ประชาชนบ้านดอยแสงเลี้ยงกระบือจำนวนมากแบบปล่อยในหมู่บ้าน ทำให้กระบือถ่ายมูลเรี่ยราดตามถนนหนทางทำให้เกิดความสกปรกหรือส่งกลิ่นเหม็นและเกิดผลกระทบในการสัญจรภายในหมู่บ้าน ตลอดจนอาจเกิดโรคติดต่อที่มาจากกระบือ หรือแม้แต่ความสะอาดของถนนในหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าไม่ถูกสุขลักษณะ ดังนั้น ชุมชนจึงอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาควบคุมดูแลเรื่องสุขอนามัยในหมู่บ้าน ทั้งการจัดโซนเลี้ยงกระบือ การรักษาโรคในกระบือ การรักษาความสะอาด การจัดการขยะหมู่บ้าน เป็นต้น อีกประการหนึ่ง มูลกระบือสามารถทำเป็นปุ๋ย หรือนำมาแปรเปลี่ยนเป็นพลังงานได้ หน่วยงานภาครัฐจึงควรเข้ามาดูแลและหาวิธีการนำมูลกระบือมาทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป

4. ด้านการท่องเที่ยว

หมู่บ้านดอยแสงถือเป็นหมู่บ้านชายแดน มีความเชื่อ วิถีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่โดดเด่น อาศัยอยู่บนสันดอยสูง มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงควรพัฒนาเป็นแหล่งเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม เชิงอนุรักษ์ และเชิงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว จึงควรเข้ามาศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชาวกะยาบ้านดอยแสงและหมู่บ้านแวดล้อมให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากต้องการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนบ้านดอยแสง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนจะต้องเข้ามาส่งเสริมและขับเคลื่อนแบบบูรณาการในทุกมิติเพื่อให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ “หมู่บ้านสีเขียว (Green Village)” เพื่อเกิดการอนุรักษ์สิ่งที่ดีอยู่แล้ว และฟื้นฟูสิ่งที่กำลังจะเลือนหายไป โดยนำแนวคิดภายนอกเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนบนฐานของความยั่งยืน ด้วย Model G-RHCPCMET ประกอบด้วย

1. Green Resources ทรัพยากรธรรมชาติสีเขียว คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ หรือการสำรวจพันธุ์กล้วยไม้ท้องถิ่น และพันธุ์ไม้หายากชนิดต่าง ๆ และพัฒนาในเรื่องของการปลูกพืชสวนครัว และสมุนไพรท้องถิ่น เป็นต้น

2. Green Health สุขภาพสีเขียว คือ สุขภาพของคนในชุมชนต้องดีขึ้นบนฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ส่งเสริมการออกกำลังกาย ส่งเสริมการไม่ใช้สารเคมีในพืชผัก ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และ

เกษตรปลอดภัย ส่งเสริมการบริโภคผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัย และส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการให้กับประชาชนในหมู่บ้าน

3. Green Community ชุมชนสีเขียว คือ ชุมชนเป็นแบบอย่างด้านต่าง ๆ อาทิ แบบอย่างด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบบอย่างด้านเกษตรปลอดภัย แบบอย่างของการออม การทำบัญชีครัวเรือน การปฏิเสธยาเสพติดและการพนัน และแบบอย่างด้านความสะอาดของชุมชน ทำให้ชุมชนอื่นนำไปเป็นแบบอย่างได้

4. Green Product ผลิตภัณฑ์สีเขียว คือ การนำพืชผลการเกษตรมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ บนพื้นฐานของการผลิตการเกษตรปลอดภัยหรือการเกษตรอินทรีย์ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. Green Culture วัฒนธรรมสีเขียว คือ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะยา (กะเหรี่ยงแดง) ให้คงอยู่สืบไปและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย

6. Green Moral คุณธรรมสีเขียว คือ เป็นชุมชนแห่งคุณธรรม ชุมชนรักษาศิลห้ และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของท้องถิ่น

7. Green Education การศึกษาสีเขียว คือ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนสนใจและให้ความสำคัญกับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนการอบรมสหวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

8. Green Tourism การท่องเที่ยวสีเขียว คือ ชุมชนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ดอยแสงบนฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ไโฮมสเตย์ อาหารปลอดภัย ผลิตภัณฑ์ชุมชน และของที่ระลึกต่าง ๆ

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง การบูรณาการทุนทางสังคมเชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ ประเด็นทุนทางสังคม ได้แบ่งทุนทางสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะยาบ้านดอยแสงออกเป็น 4 มิติ คือ มิติทางศาสนา ชาวดอยแสงมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผี และมีประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องผีสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณบ้านดอยแสงมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์ มิติทางวัฒนธรรม ชาวกะยาบ้านดอยแสง มีการรักษาวิถีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านประเพณีและพิธีกรรมสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่มีบางวัฒนธรรมที่เริ่มเลือนหายไป เช่น การทอผ้ากะเหรี่ยง ซึ่งภาครัฐควรเข้ามาช่วยฟื้นฟู เพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่า และมีมิติทางการศึกษา ชาวกะยาบ้านดอยแสงเรียนจบถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่นิยมเรียนต่อ หน่วยงานด้านการศึกษาคงควรเข้ามาส่งเสริมด้านการศึกษาต่อ และอบรมภาษาไทยให้กับกลุ่มผู้สูงอายุชาวดอยแสง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คัชพล จันเพชร และพิทักษ์ศิริวงศ์. (2560). ได้ทำวิจัยเรื่อง การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านขากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่าการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านขากแง้ว ประกอบด้วย 1) เมื่อใดที่เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการ 2) เมื่อใดที่ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ 3) เมื่อใดที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นประโยชน์ต่าง ๆ ร่วมกัน จะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพภายในชุมชน 4) เมื่อใดชุมชนเกิดองค์ความรู้และเห็นคุณค่าของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะนำไปสู่ความหวงแหนในสิ่งเหล่านั้น และ 5) เมื่อใดที่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการจัดการทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวและสนใจในประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้น ประเด็นการจัดทำแผนที่เส้นทางการค้าชายแดน คณะผู้วิจัยและตัวแทนชุมชนได้ลงพื้นที่สำรวจเส้นทางการค้าชายแดนจากบ้านดอยแสงจนถึงบริเวณเขตพรมแดนเมืองลอยก่อ และร่วมกับชุมชนจัดทำแผนที่เส้นทางการจัดการการค้าชายแดนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอนเชื่อมสู่พรมแดนเมืองลอยก่อ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตินันต์ สะสอง บุญทวารณ วิงวอน และสัญญา สะสอง (2560) ได้ทำ

วิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์ทุนชุมชนและความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญา กิจกรรมพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น การแต่งกาย ภาษาและที่อยู่อาศัยที่มีความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่น และชุมชนชาติพันธุ์มีความต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมในลักษณะพหุวัฒนธรรม 2) ผลการสำรวจและพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่ามีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนเข้ามาร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และพร้อมเปิดเส้นทางท่องเที่ยวแห่งใหม่ขึ้นหลายแห่ง 3) การทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งออกเป็น 2 สาย ได้แก่ สายเหนือและสายใต้ ซึ่งทั้ง 2 เส้นทาง ต่างมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งด้านวิถีชีวิต อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประเด็นความต้องการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวกระยาบ้านดอยแสง มี 4 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมด้านการศึกษาตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับอุดมศึกษาให้กับเยาวชนชาวกระยาบ้านดอยแสง รวมถึงอบรมให้ความรู้ด้านภาษา และด้านอื่นๆ ด้านการส่งเสริมอาชีพ ควรมีการอบรมด้านเกษตรกรรม ด้านการทอผ้ากะเหรี่ยง ด้านปศุสัตว์ และด้านอื่นๆ ด้านสุขอนามัย ภาครัฐควรเข้ามาให้ความรู้ด้านสุขอนามัย ให้มีการรักษาความสะอาดชุมชน เช่น การนำมูลกระบือทำเป็นปุ๋ยและแปรเปลี่ยนเป็นพลังงานต่าง ๆ และด้านการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนผ่านเส้นทางการค้าชายแดน เชื่อมโยงจังหวัดแม่ฮ่องสอนสู่เมืองลอยก่อ รัฐกะยา โดยบูรณาการทุนทางสังคม เชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนด้วย Model G-RHCPMET (หมู่บ้านสี่เขียว) ทั้ง 8 ด้าน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อที่ดีและสร้างความเจริญด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนบ้านดอยแสงในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา สะสอง และชุตินันต์ สะสอง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการชุมชนด้วยมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ละว้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ชาติพันธุ์ละว้า มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ท่องเที่ยวได้ทั้ง 3 ฤดู มีวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งด้าน 1) ความเชื่อ ชุมชนมีความเชื่อเรื่องผี มีการตั้งหอผี หรือ “เงี้ยะยู” ทุกชุมชน และมีความเชื่อทางศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ 2) ประเพณี พิธีกรรม มีพิธีเลี้ยงผี โดยผู้ทำพิธี เรียกว่า “สะมัง” จะเชิญผีมากินเครื่องเซ่นไหว้ มีประเพณีแต่งงานที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ คือการดูดหญิงสาวจากบิดามารดาแล้วค่อยมาขอมาในภายหลัง 3) การแต่งกาย ผู้ชายสวมชุดสีขาว ไม่ประดับตกแต่งเครื่องประดับ ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อสีขาว นุ่งผ้าซิ่น และประดับตกแต่งด้วยสร้อยคอลูกปัดหลากสีและสร้อยข้อมือ 4) ภาษา มีภาษาพูดเป็นของตนเองเป็นภาษาในตระกูลปะหล่อง และมีความเจริญทางภาษาสืบทอดผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ 5) ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความโดดเด่น เช่น เครื่องเงินบ้านละอูบ ผ้าฝ้ายทอมือบ้านดง กาแฟบ้านดง สร้อยลูกปัดหลากสีบ้านป่าแป๋ เป็นต้น ชุมชนมีแผนปฏิบัติการและจัดตั้งคณะกรรมการในการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยง 3 ชุมชน

ข้อเสนอแนะ

l. ด้านนโยบาย จังหวัดควรนำเสนอแผนยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการค้าชายแดนบ้านดอยแสง โดยการบูรณาการในรูปแบบ Model G-RHCPMET ให้กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาลงทุนด้านการคมนาคมขนส่งและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อรองรับตลาดเศรษฐกิจอาเซียนที่มีการเคลื่อนไหลหากันอย่างรวดเร็วผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดตลาดการค้าชายแดนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเชื่อมโยงไปประเทศเมียนมาและประเทศอื่น ๆ ต่อไป

m. ด้านการวิจัย ควรมีการวิจัยในภาพรวมประเด็นการค้าชายแดนทั่วประเทศเพื่อสร้างเครือข่ายการจัดการการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อสร้างความเจริญและผลประโยชน์ให้กับประชาชนบริเวณเขตการค้าชายแดนและประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (คพท.). (2561). รายงานสรุปผลคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (คพท.). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- คัชพล จันเพชร และ พิทักษ์ศิริวงศ์. (2560). การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. ปีที่ 10(1) น. 111-121.
- จรัสพิมพ์ วังเย็น. (2554). แนวคิดหลังสมัยใหม่ : การย้อนสู่โลกแห่งภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ: *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, ปีที่ 13(1) น. 20-23.
- ชุติมันต์ สะสอง บุญทวารณ วิงวอน และสัญญา สะสอง. (2560). *การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นพดล อินทร์จันทร์ ประรณนา คงสำราญ ปิยวดี มากพา และ กานต์วี ชมเชย. (2555). *การสำรวจการจัดกิจกรรมและการให้บริการพื้นที่ทางวัฒนธรรมด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล ลกะวงศ์ และ อนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์. (2557). *กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ บ้านหนองมณฑา ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่*. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15 มหาวิทยาลัยขอนแก่น, น. 2211-2218.
- นันธิดา จันทรางศุ. (2560). การบูรณาการข้อมูลวัฒนธรรมสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะการอยู่ร่วมในสังคมพหุวัฒนธรรม. นครปฐม: *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, ปีที่ 36(2) น. 69-93.
- พจนา นุ่มหันท์ อุษา ตั้งธรรม วาสนา ช่างม่วง สุรีย์ สุทธิสังข์ วิภาดา กระจำงโพธิ์ และ สัมภาษณ์ สุวรรณศิริ. (2555). *ศึกษาวิถีวัฒนธรรม อนุรักษ์และพัฒนาผ้าชนเผ่าสู่เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษา ผ้าทอกระเหรี่ยงจังหวัดภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- สัญญา สะสอง และชุติมันต์ สะสอง. (2561). *การจัดการชุมชนด้วยมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ละว้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *การเสริมสร้างทุนทางสังคม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ).
- สุรัชย์ พิศไหว. (2561). (สัมภาษณ์ วันที่ 15 มีนาคม 2561).
- Andrews, F.M. and Crandall, R. 1975. *The validity of measures of self-reported well-being*. Social Indicators Research, 3: 1-19.
- Cummins, R.A. 1998. *The comprehensive quality of life scale (fifth edition)*. Proceeding of the First International Conference on Quality of Life in Cities, Singapore, 4-6 March: 68.
- Harwood, P. 1976. *Quality of life: ascriptive and testimonial conceptualizations*. Social Indicators Research, 3: 471-496.
- Oliver, J.P.J. et al. 1996. *Quality of Life and Mental Health Service*. London: Routledge.
- The Pursuit of Happiness. (Online) Available: <http://www.pursuit-ofhappiness/> Aristotle. (สืบค้นวันที่ 25 กรกฎาคม 2561).
- Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K. (1976). *On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity*. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association : California. April 19 – 23.
- ห้องสมุดบ้านจอมยุทธ์. (Online) Available: <http://www.baanjomut.com>. (สืบค้นวันที่ 25 กรกฎาคม 2561).